

SELETUSKIRI

regionaalministri määruse „Maaeluministri määruste muutmine seoses maa ja elementide tootmisest kõrvale jätmise nõude kehtetuks tunnistamisega“ eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Määrus kehtestatakse Euroopa Liidu ühise põllumajanduspoliitika rakendamise seaduse § 2 lõike 2, § 14 lõike 1 punkti 3, § 15 lõike 2, 16 lõike 3, § 38 lõike 3, § 42 lõike 3 ja § 113 lõike 4 alusel ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2115, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 1–186), artikli 4 lõigete 1 ja 3, artikli 13 lõigete 1 ja 2 ning artikli 31 lõigete 1 ja 3 alusel.

Määrusega muudetakse järgmisi maaeluministri määrusi:

- 1) maaeluministri 21. detsembri 2022. a määrust nr 68 „Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded ning kohustuslikud majandamisnõuded“ (edaspidi ka *määrus nr 68*);
- 2) maaeluministri 21. detsembri 2022. a määrust nr 71 „Otsetoetuste saamise üldised nõuded, põhisissetuleku toetus, ümberjaotav toetus ja noore põllumajandustootja toetus“ (edaspidi ka *määrus nr 71*);
- 3) maaeluministri 23. detsembri 2022. a määrust nr 80 „Perioodi 2023–2027 ökoalade toetus“ (edaspidi *määrus nr 80*);
- 4) maaeluministri 23. detsembri 2022. a määrust nr 83 „Perioodi 2023–2027 ökosüsteemteenuste säilitamise toetus“ (edaspidi ka *määrus nr 83*);
- 5) maaeluministri 20. detsembri 2022. a määrust nr 67 „Põllumassiivi kaardi koostamise, põllumassiivi toetusõigusliku pindala määramise ja põllumassiivi kasutamise kohta andmete esitamise tingimused ja kord“ (edaspidi ka *määrus nr 67*).

Eespool loetletud määrustes tehtavad muudatused on peamiselt seotud Euroopa Komisjoni lihtsustamisetepanekutega vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EL) nr 2024/1468, millega muudetakse määruseid (EL) 2021/2115 ja (EL) 2021/2116 seoses maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise standardite, ökokavade, ÜPP strateegiakavade muutmise, ÜPP strateegiakavade läbivaatamise ning kontrollidest ja karistustest vabastamisega (ELT L 2024/1468, 24.05.2024).

Esmane rakendusaasta strateegiakavade kohaldamisel on esile toonud mitmeid olulisi kitsaskohti ning keerukaid väljakutseid nii põllumajandustootjatele kui ka administreerijatele. Eelkõige seisavad põllumajandustootjad silmitsi erakordsete raskuste ja ebakindlusega, mis on tingitud nii ebasoodsatest ilmastikuoludest kui ka Venemaa Ukraina-vastasest agressioonisõjast. Selle tõttu on kujunenud kõrgeks energia- ja sisendhinnad, suurenenud elukallidus ja majanduslik ebakindlus. Selleks, et strateegiakava tulemuslikumalt rakendada ning vähendada liigset halduskoormust ja võimaldada põllumajandustootjatel keerulistes olukordades toime tulla, võimaldab selline lihtsustamine muuhulgas pakkuda tootjatele ka suuremat rahalist hüvitist (nt baasnõuete eemaldamine).

Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise (edaspidi *HPK*) maa ja elementide tootmisest kõrvale jätmise nõude, so *HPK* 8.1 standardi kehtetuks tunnistamisel on oluline mõju halduskoormuse vähendamisele. Lihtsustamisettepanekud hõlmavad muudatusi, millega võimaldatakse liikmesriikidele juba 2024. aastast loobuda programmiperioodil 2023–2027 eelnimetatud standardi kohaldamisest tingimuslikkuse süsteemis ning rakendada edaspidi tootmisest kõrvale jäetud maa-alade ja maastikuelementide nõuet riigile kohustuslikus korras ökokavade raames, mis on taotlejatele vabatahtlik toetusmeede.

Eesmärk on lihtsustada senist süsteemi, vähendades põllumajandustootjate halduskoormust ja makseasustuste töökoormust ning täita senisest veelgi efektiivsemalt kliima- ja keskkonnanäesmärke läbi ökokavade kohaldamise. Programmiperioodil 2014–2021 oli eelnimetatud nõue osaks varasemast rohestamise toetuse nõudest. Käesoleval perioodil tõsteti nõue üle tingimuslikkuse süsteemi *HPK* standarditesse, ehk nõuet, mille eest seni toetust maksti, tuli sellest alates täita baastasemena, mida kompenseerida ei saanud. Eespool selgitatud ebakindlad ja keerulised olukorrad, millega on pidanud põllumajandustootjad viimasel ajal toime tulema, on takistanud seeläbi ka tavapäraste agronoomiliste võtete rakendamist.

Määruses nr 68 kavandatud muudatustega tunnistatakse kehtetuks *HPK* 8 esimene nõue. *HPK* 8 esimese nõude (8.1) – tootmisest kõrvale jäetud maa-alade ja elementide nõude puhul oli tegemist keerulise ülesehitusega (3 erinevat valikut) ning taotlejate jaoks põllumajandustootmist piirava nõudega, sest sõltuvalt valitud valikuvariandist tuli tootmisest kõrvale jätta minimaalselt 3% põllumaast. Kontrolliasutuse vaates kulus palju ressursi nõude selgitamiseks taotlejatele ning arendustele ja ka menetlusele.

Määruses nr 71 kavandatud muudatus tuleneb omakorda määruses nr 68 tehtavast muudatusest, mille kohaselt tunnistatakse *HPK* 8 esimene nõue kehtetuks. Nõude kehtetuks tunnistamisega ei ole edaspidi vajadust esitada tingimuslikkusega seotud täiendavaid andmeid tootmisest kõrvale jäetud maa-alade ja elementide kohta.

Määruses nr 80 ja 83 kavandatud muudatused on tingitud lihtsustamisettepanekutega seotud nõuete muutmise jõustumisest, mille kohaselt on vajalik kohandada kehtivates määrustes rakendatavaid tingimusi ainuüksi seetõttu, et edaspidi ei pea põllumajandustootjad järgima ökoalade toetuse ja ökosüsteemiteenuste säilitamise toetuse neid baasnõudeid, mis on kehtestatud *HPK* 8.1 baasil. Määruses nr 80 kavandatud muudatus puudutab ökoalana määratlemise lävendi kohaldamist majapidamise põllumaast, ökoala toetuse taotlejale. Kui 2023. aastal oli ökoalade toetusel seatud lävendiks majapidamise põllumaast vähemalt 10 protsenti, mille hulka arvestati ka *HPK* 8.1 nõudega kehtestatud 3 või 4 protsendiline lävend, siis alates 2024. aastast on toetusele seatud lävendiks 7 protsenti. Oluline muudatus on ka ökoalade määratlemine, mida taotlejatel on edaspidi võimalik pakutud ökoaladest endale sobival kujul valida, sealhulgas neid omavahel kombineerides. Täpsustatakse ka rohumaaribade mõistet, kuid üldises plaanis on säilitatud 2023. aastal kehtinud ökoalade põhistruktuur, sealhulgas ökoalade tegevuse elluviimise nõuded. Eesmärk on muuta nimetatud ökokava põllumajandustootjate jaoks atraktiivsemaks, sealhulgas vähendades sellega kaasnevat halduskoormust ning seeläbi pakkuda veelgi suuremale sihtgrupile võimalust täita kliima- ja keskkonnanäesmarke.

Määruses nr 67 kavandatud muudatus on tingitud eelkõige lihtsustamisettepanekust *HPK* 8.1 nõue kehtetuks tunnistada, mille kohaselt edaspidi ei loeta põllumaa hulka varasemalt *HPK* 8.1 nõude raames määratletud tootmisest kõrvale jäetud maa-alasid. Muudatus on eelkõige vajalik selleks, et kehtivates määrustes kohaldavaid tingimusi ja viiteid õigusaktidele ajakohastada.

Määruse eelnõu ja seletuskirja koostasid Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi põllumajanduskeskkonnapoliitika osakonna otsetoetuste valdkonna nõunik Veronika Vallner-Kranich (625 6253, veronika.vallner-kranich@agri.ee) ja sama osakonna peaspetsialist Siim Suure (625 6118, siim.suure@agri.ee). Juriidilise ekspertiisi määruse eelnõule on teinud

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Määruse eelnõu (edaspidi *eelnõu*) koosneb viiest paragrahvist.

Eelnõu §-ga 1 muudetakse maaeluministri 21. detsembri 2022. a määrust nr 68 „Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded ning kohustuslikud majandamisnõuded“. Muudatusega tunnistatakse kehtetuks § 5, maa ja elementide tootmisest kõrvale jätmine. Komisjon võimaldab tingimuslikkuse süsteemi lihtsustada, mis tähendab, et Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/2115 lisa III kehtestatud maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõudest nr 8 jäetakse välja esimene nõue (tootmisest kõrvale jäetud maa-alade ja elementide nõue).

HPK 8-st, mis koosneb mitmest nõudest, jääb edaspidi kehtima maastikuelementide säilitamise kohustus, hekkide ja puude lõikamise keeld lindude pesitsus- ja kasvuperioodil ning meetmed invasiivsete taimeliikide vältimiseks. Ebasoodsate sündmuste ja majandusliku ebakindluse koosmõjust tulenevate väljakutsete kontekstis tuleb kohandada tasakaalu erinevate poliitiliste vahendite vahel, mis aitavad kaasa bioloogilise mitmekesisuse kaitsele ja selle suurendamisele. Põllumajandustootjatel peab olema rohkem paindlikkust sellesse panustamiseks. Liikmesriigid peavad selleks välja töötama ökokavad, mis hõlmavad tootmisest kõrvale jäetud maa-alade (sh kesa) hooldamise tavadid ja uute maastikuelementide loomist põllumaal, mille kaudu on võimalik ka taotlejatele kompensatsiooni pakkuda. Eestil on selline toetuskeem olemas.

Eelnõu §-ga 2 muudetakse maaeluministri 21. detsembri 2022. a määrust nr 71 „Otsetoetuste saamise üldised nõuded, põhisissetuleku toetus, ümberjaotav toetus ja noore põllumajandustootja toetus“. Muudatusega tunnistatakse kehtetuks § 12 lõige 2. Sisuliselt on kehtetuks tunnistamine seotud eelnõu paragrahvi 1 punktiga 1 tehtava muudatusega. Nõude kehtetuks tunnistamisel ei ole edaspidi vajadust tingimuslikkusega seotud andmeid tootmisest kõrvale jäetud maa-alade ja elementide kohta esitada.

Eelnõu § 3 punktiga 1 muudetakse § 3 lõikeid 2 ja 3, mis on seotud toetuse minimaalse ja maksimaalse ühikumäära kehtestamisega nii põllumaa, rohumaariba aluse maa kui ka maastikuelemendi aluse maa kohta. Ühikumäärade muudatus on samuti tingitud tingimuslikkuse süsteemi HPK 8.1 nõude kehtetuks tunnistamisest, mida ökoalade toetuse taotlejad ei pea edaspidi järgima. Määrus viiakse muudatustega vastavusse.

Lõikes 2 sätestatakse, et toetuse minimaalne ja maksimaalne ühikumäär ühe hektari ökoalana määratletud rohumaariba aluse maa kohta on 40 kuni 43 eurot. Lisaks lõikes 1 sätestatule makstakse täiendavat toetust rohumaaribade aluse maa kohta juhul, kui taotleja määratleb ökoala nõuetele vastava rohumaariba vastavalt nimeatatud määruse § 6 lõikes 3 ja lõigetes 4¹ – 4² sätestatule. Rohumaaribad on elurikkuse säilitamise seisukohast väga olulised, mistõttu on eesmärk soodustada nende rajamist või ka olemasolevate rohumaaribade jätmist põllumajandustootmisest kõrvale.

Lõikes 3 sätestatakse, et minimaalne ja maksimaalne ühikumäär ühe hektari ökoalana määratletud maastikuelemendi aluse maa kohta on 150 kuni 160 eurot. Lisaks lõikes 1 sätestatule makstakse täiendavat toetust ka maastikuelementide aluse maa kohta juhul, kui taotleja määratleb ökoalade raames määru nr 68 sätestatud nõuetele vastavaid elemente. Tingimuslikkuse süsteemi kuuluvad maastikuelemendid aitavad hoida elurikkust ja eesmärk on soodustada nii uute elementide rajamist kui ka olemasolevate elementide hooldamist. Ehkki tingimuslikkuse süsteemi HPK 8.1 nõue tunnistatakse kehtetuks, peavad taotlejad siiski ka tulevikus HPK 8 nõude raames jätkuvalt maastikuelemente säilitama ja seda taotlejale ei kompenseerita.

Eelnõu § 3 punktiga 2 muudetakse § 6 lõike 3 sõnastust. Muudatus puudutab ökoalade loetelu, mida taotlejal on võimalik endale sobival valikul ökoalana määratleda. Toetuse jaoks seatud vähemalt 7 protsendilise lävendi täitmiseks on võimalik vabalt valida loetletud ökoalade hulgast või neid omavahel kombineerides sööti jäetud maa, haljaskesa, rohumaariba alune maa, määruse nr 68 " § 6 lõigetes 1–4, 6 või 8 nimetatud maastikuelemendi alune maa või lämmastikku siduva põllumajanduskultuuri kasvuala. Sobilik maastikuelement, mida võib ökoalana määratleda, on hekk, puude rida, põllusaar, metsasiil, eesvool ja kraav või kiviaed.

Kesa, sealhulgas sööti jäetud maa mõisted on sisustatud maaeluministri 20. detsembri 2022. a määruse nr 67 „Põllumassiivi kaardi koostamise, põllumassiivi toetusõigusliku pindala määramise ja põllumassiivi kasutamise kohta andmete esitamise tingimused ja kord“ (edaspidi *määruse nr 67*) §-s 3. 2023. aastal oli ökoalaks lubatud märkida vaid selline haljaskesa, mis oli mõeldud taotlemise aastal haljasväetisena sissekänniks. Esimesel rakendusaastal ilmnesid põllumajandustootjate poolt agronoomiliste praktikate ja tavade kasutamisel rakendamise probleemid. Sellest tulenevalt on lubatud ökoalana määratleda haljaskesa haljasväetise mulda viimiseks ja sellist haljaskesa, mille taimikusse külvatakse või istutatakse põllumajanduskultuur. Mulda viimisel mõeldakse nii sissekündi kui ka muid harimisviise, millega on võimalik haljasväetist mulda viia. Haljasväetiseks loeti seni vaid sellist haljasväetiskultuuri, mis kohustuseaastal (peamiselt sügisel) sisse künti. Edaspidi on haljasväetiseks haljasväetiskultuur, mis kas endiselt küntakse sisse, aga ka segatakse mullaga teisi mullaharimisviise kasutades.

Tänapäeval kasutatakse Eestis järjest enam taastava põllumajanduse (*regenerative agriculture*) võtteid, kus mulda haritakse võimalikult vähe ja hoitakse seda kaetuna, et seeläbi parandada mulla tervist ning täita kliima ja elurikkuse eesmärgi. Osaliselt on põllumajandustootjad üle minemas või juba viljelevad täppispõllumajandust, et vähendada töökäikude piiramisega põlluharimisest tuleneva süsinikuheite kogust ning hoida keskkonda sattumast ülemäära väetisi ja taimekaitsevahendeid. Sageli ei tehta kündi, vaid haritakse mulda pindmiselt, segades taimejäänused mullaga teistel meetoditel. Ka sellised põllumajandustootjad viljelevad oma külvikorras haljaskultuure, mis on seal eesmärgiga mulda toitainetega ning mullaelustikku taimejuurte kaudu suhkrurikaste süsinikuühenditega rikastada, ja mis ei anna põllumehele saagi näol tulu. Ekspertide hinnangul on haljasväetis külvikorras hea ja seda peaks igati soodustama.

Eelnõu § 3 punktiga 3 täiendatakse paragrahvi 6 lõigetega 4¹ ja 4², millega sätestatakse rohumaariba mõiste ning lisaks rohumaaribaga seotud tuvastamine ja eristamine külgneva põllumaaga. Võrreldes 2023. aastaga on rohumaariba mõistet muudetud. Välja on jäetud piirangud, mis puudutasid rohumaad ja sööti jäetud maaga külgnemist seepärast, et tootjad peavad järgima ka külvikorra nõuet, mille tõttu võib erinevatel aastatel paratamatult juba varasemalt rajatud rohumaariba kõrvale sattuda näiteks lühiajaline rohumaad, mis seab piirangud pikaajaliste ribade tekkimisele. Selleks, et suurendada elurikkust, on oluline soodustada just mitmeaastaste ja stabiilsete rohumaaribade teket. Lisaks on protsenti suurendatud 10-lt 30-le. Seega, uue mõiste kohaselt on rohumaariba olemasolev või rajatav 6–12 meetri laiune rohumaariba, millel kasvavad looduslikud rohttaimed või erinevad rohumaakultuurid. Rohumaariba ei tohi moodustada külgneva põllumaad põllu pindalast üle 30 protsendi. Rohumaariba ei tohi rajada rohumaale ega sööti jäetud maale.

Olemasoleva rohumaariba all peetakse silmas juba rajatud riba vastavalt kehtestatud tingimustele. Rajatava rohumaariba puhul mõistetakse uut riba, mis rajatakse kas vastava rohumaakultuuriga, või kus näiteks olemasolevast lühiajalisest rohumaad põllust rajatakse tingimustele vastav rohumaariba, mille kõrvale rajatakse näiteks teravilja põld. Sellisel juhul võib olemasoleva lühiajalise rohumaad põllu rajada tingimusel, et riba vastab kõikidele kehtestatud nõuetele. Rohumaariba ei ole lubatud rajada püsirohumaale ega ka lühiajalisele rohumaale ning sööti jäetud maale st, et eelnimetatud rohumaade üles harimine (nt kündmine) ning uue taimiku külvamine rohumaariba tarbeks ei ole lubatud.

Lõikes 4² sätestatakse, et § 6 lõikes 3 nimetatud rohumaariba peab olema kohapeal visuaalselt tuvastatav ning eristatav külgnevast põllumaast. Rohumaariba piiriga seotud eristamine ja visuaalne tuvastamine kohapeal külgnevast põllumaast on eriti oluline olukordades, kus rohumaariba võib hakata külgnema teise rohumaaga (nt külvikorra tõttu). Kuna rohumaariba alusele maale kehtivad ökoalade toetuse raames seatud põllumajandusliku tegevuse piirangud, sealhulgas taimekaitsevahendite kasutamise keeld, on eriti oluline selge piiri eristamine.

Eelnõu § 3 punktiga 4 muudetakse ja täpsustatakse § 8, so ökoalade toetuse baasnõudeid. Kuna HPK 8.1 nõue tunnistatakse kehtetuks, peavad edaspidi ökoala toetuse taotlejad järgima baasnõudena kohustuseperioodi jooksul maaeluministri 21. detsembri 2022. a määruse nr 68 „Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded ning kohustuslikud majandamisnõuded” §-s 6 ja § 7 lõikes 1 sätestatud nõudeid. Teisisõnu tuleb säilitada maastikuelemente ning hekke ja puid ei tohi lindude pesitsemise ajal pügada.

Kohustuslikke nõudeid, mille eest ei ole lubatud toetust maksta, nimetatakse tingimuslikkuse nõueteks ja baasnõueteks. Kui toetuse tingimustest tulenevalt on tingimuslikkuse nõuded toetatava tegevuse elluviimise eelduseks, võivad need ühtlasi olla ka baasnõudeks. Toetuse andmisel tuleb baasnõuete järgimist taotleja põllumajanduslikus majapidamises ka kontrollida ning kui mõnda baasnõuet rikutakse, vähendatakse rikkumise raskusastet, ulatust, kestust ja kordumist arvestades toetust või jäetakse taotlus rahuldamata.

Eelnõu § 3 punktiga 5 esitatakse § 9 uues sõnastuses, mis sätestab ökoala tegevuste elluviimise nõuded. Muudatus on tingitud sellest, et HPK 8.1 nõue tunnistatakse kehtetuks, mistõttu peab ka ökoalade toetuses sätestatud tegevuste elluviimise nõudeid vastavalt muutma ning 2023. aastal kehtestatud asjakohased määruse nr 68 viited välja jätma.

Lõike 1 uue sõnastuse kohaselt peab taotleja määratlema kohustuseaastal põllumaal või sellega külgneval alal ökoala sellise pindala ulatuses, et ökoala kokku moodustab vähemalt 7 protsenti taotleja põllumajandusliku majapidamise põllumaa ja maastikuelementide aluse maa pindalast.

Lõikes 2 sätestatakse, et kui taotleja määratleb ökoalana § 6 lõike 3 punktides 1–4 nimetatud sööti jäetud maad, haljaskesa haljasväetise mulda viimiseks ja sellist haljaskesa, mille taimikusse külvatakse või istutatakse põllumajanduskultuur, rohumaariba alust maad või maastikuelemendi alust maad, ei ole seal lubatud põllumajanduslik tegevus kuni taotluse esitamise aasta 25. juulini. Kui haljasväetise mulda viimise aastal külvatakse haljaskesale talivilja või selline haljaskesa, mille taimikusse külvatakse või istutatakse põllumajanduskultuur, võib haljaskesa niita ja hekseldada enne 26. juulit. Sisuline muudatus puudutab vaid haljaskesa määratlemist, kuid muud nõuded, mis kehtivad põllumajandustegevusele, jäävad samaks seni kehtivaga.

Haljasväetiskultuuri mulda viimise puhul on lubatud ka haljasväetiskultuuri kasvatamise eesmärki täita ehk mullaviljakust parandada, kasutades muid mullaharimisviise kui kündmine. See tähendab, et kasutada võib ka muud mulla harimiseks kasutatavat masinat kui ainult ader. Näiteks on sobilik mullaharimismasin ka ketasrandaal, millega on võimalik samuti haljasväetiskultuurid mulda viia ja seeläbi mulla omadusi parandada.

Lõikes 3 sätestatakse, et juhul, kui taotleja määratleb ökoalana lämmastikku siduva põllumajanduskultuuri kasvuala, on seal lubatud põllumajanduslik tegevus järgmistel tingimustel:

- 1) põllumaad ei hekseldata kuni 25. juulini;
- 2) talivilja kasvatamise korral on see külvatud hiljemalt 15. oktoobril;
- 3) põllumaad, millel ei kasvatata talivilja, ei künta sisse enne 15. oktoobrit ega kasutata seal muid taimikut kahjustavaid mullaharimisviise.

Lämmastikku siduva põllumajanduskultuuri kasvualal tuleb järgida lisaks toetusõiguslikkuse nõude raames kehtestatud toetusõigusliku kultuuri kasvatamisele ka veekaitsevööndile seatud

piiranguid, ehk teisi nõudeid, mis on kehtestatud tegevuste elluviimise nõuetena. Nimetatud alal on siiski võrreldes teiste ökoaladega lubatud saagikoristus, sealhulgas niitmine ja karjatamine. Siiski ei ole sellistel aladel lubatud hekseldamine kuni 25. juulini ning põllumaa sissekündmine enne 15. oktoobrit, kui seal ei kasvatata talivilja.

Lõikes 4 sätestatakse, et taotlejal ei ole lubatud kasutada kohustuseaastal taimekaitsevahendeid ökoaladel, mis on määratletud ökoalana. Kohustuseaasta kestab 1. jaanuarist kuni 31. detsembrini.

Lõikes 5 sätestatakse, et sööti jäetud maa ning rohumaariba aluse maa puhul, mis on määratletud kohustuseaastal ökoalana, katkeb selleks kalendriaastaks püsirohumaaks muutumise arvestus. Teisisõnu on tegemist erandiga, mis peatab eelnimetatud aladel selleks aasta püsirohumaad arvestuse ehk toimub nn külmutamine.

Eelnõu § 3 punktidega 6 ja 7 muudetakse § 11 lõike 1 punkti 3 ja sama § lõike 2 sõnastusi. Paragrahvi 11 kohaselt peab taotleja esitama andmed määratletud ökoalade kohta. Lisaks peab taotleja esitama muudatused nende ökoalade piiride kohta, mille ta on määratlenud ökoalana, hiljemalt kohustuseaasta 15. augustiks.

Eelnõu §-ga 4 muudetakse maaeluministri 23. detsembri 2022. a määrust nr 83 „Perioodi 2023–2027 ökosüsteemiteenuste säilitamise toetus“. Muudatus tehakse seoses HPK 8.1 nõude kehtetuks tunnistamisega tingimuslikkuse süsteemist, mis on oma olemuselt ökosüsteemiteenuste säilitamise toetuse baasnõuete kompleks, ning viiakse vastavusse kehtivate tingimustega. Ökosüsteemiteenuse säilitamise toetuse baasnõueteks, mida taotleja on kohustustatud täitma kohustuseaasta jooksul, on lisaks põlluraamatu pidamisele ka maaeluministri 21. detsembri 2022. a määruse nr 68 „Maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise nõuded ning kohustuslikud majandamisnõuded“ §-des 6–7 sätestatud nõuded. Täpsemalt maastikuelementide säilitamine ning hekkide ja puude lõikamise keeluga ning invasiivsete taimedeliikide vältimisega seotud tingimused.

Eelnõu §-ga 5 muudetakse maaeluministri 20. detsembri 2022. a määruse nr 67 „Põllumassiivi kaardi koostamise, põllumassiivi toetusõigusliku pindala määramise ja põllumassiivi kasutamise kohta andmete esitamise tingimused ja kord“ § 3 lõiget 3. Vastavalt Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/2115, 2. detsember 2021, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatisfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 artikli 4 lõike 3 punkti a kohaselt loetakse põllumaad, sealhulgas kesade hulka ka artikli 31 kohaselt määratletud tootmisest kõrvale jäetud maa-alad, s.o ökoalad. Kui varasemalt loeti põllumaad hulka ka mittetootlikud alad, mis olid määratletud HPK 8.1 raames, siis nimetatud nõude kehtetuks tunnistamise tõttu vajab ka põllumaad mõiste selles osas kohandamist ning ajakohastamist.

Eelnõu §-ga 6 nähakse ette määruse tagasiulatav rakendamine 1. jaanuarist 2024. Arvestades Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 2024/1468 preambuli 26. põhjendust, et taotlusaasta 2024 algas 1. jaanuaril 2024, mistõttu peaks liikmesriikidel olema võimalik asjomaseid HPK standarditega seotud meetmeid kohaldada juba taotlusaasta 2024 suhtes, ning artiklis 3 sätestatud, rakendatakse ka riigisiseste nõuete muudatusi 1. jaanuarist 2024.

Määruse tagasiulatav rakendamine ei tekita isikutele negatiivseid tagajärgi, ei piira nende õigusi ja vabadusi ega pane neile täiendavaid kohustusi. Kuna määruses kavandatud muudatuste eesmärk on leevendada kehtivaid nõudeid, on tagasiulatuval rakendamisel soodustav mõju taotlejatele, kes saavad leebemaid nõudeid täita juba käesolevast aastast.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu väljatöötamisel on võetud aluseks järgmised õigusaktid:

- 1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/2115, 2. detsember 2021, millega kehtestatakse liikmesriikide koostatavate Euroopa Põllumajanduse Tagatistfondist (EAGF) ja Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) rahastatavate ühise põllumajanduspoliitika strateegiakavade (ÜPP strateegiakavad) toetamise reeglid ning tunnistatakse kehtetuks määrused (EL) nr 1305/2013 ja (EL) nr 1307/2013 (ELT L 435, 06.12.2021, lk 1–186);
- 2) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2021/2116, 2. detsember 2021, mis käsitleb ühise põllumajanduspoliitika rahastamist, haldamist ja seiret ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EL) nr 1306/2013 (ELT L 183, 08.07.2022, lk 23–34);
- 3) Komisjoni delegeeritud määrus (EL) 2022/1172, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2021/2116 ühtse haldus- ja kontrollisüsteemi osas ühises põllumajanduspoliitikas ning tingimuslikkusega seotud halduskaristuste kohaldamise ja arvutamise osas (ELT L 183, 08.07.2022, lk 12–22);
- 4) Komisjoni rakendusmäärus (EL) 2022/1173, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/2116 kohaldamise eeskirjad ühise põllumajanduspoliitika ühtse haldus- ja kontrollisüsteemi kohta (ELT L 183, 08.07.2022, lk 23–34);
- 5) Komisjoni delegeeritud määrusest (EL) nr 2022/126, millega täiendatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) 2021/2115 täiendavate nõuetega teatavatele sekkumisviisidele, mille liikmesriigid määravad kindlaks kõnealuse määruse kohastes ajavahemikuks 2023–2027 ette nähtud ÜPP strateegiakavades, ning eeskirjadega, milles käsitletakse maa heas põllumajandus- ja keskkonnaseisundis hoidmise (HPK) 1. standardi kohast suhtarvu (ELT L 20, 31.1.2022, lk 52–94).

4. Määruse mõjud

Eelnõu rakendamine ei too kaasa olulist mõju majandusele, elu- ja looduskeskkonnale, julgeolekule, regionaalarengule ja riigi ning kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele.

Määruses nr 68 tehtaval muudatusel on positiivne mõju taotlejatele. Kuna tingimuslikkuse süsteemi HPK 8 nõudes tunnistatakse kehtetuks esimene nõue, lihtsustub tingimuslikkuse süsteem tervikuna. HPK 8.1 tootmisest kõrvale jäetud maa-alade ja elementide nõude puhul oli tegemist keerulise nõudega ning taotlejate jaoks põllumajandustootmist piirava nõudega, sest sõltuvalt valitud valikuvariandist tuli tootmisest kõrvale jätta minimaalselt 3 või 4 protsenti põllumaast. Toetusi administreeriva asutuse (PRIA) vaates kulus palju ressursi nõude selgitamiseks taotlejatele ning arendustele ja menetlusele, kuna tegemist oli kohustusliku tingimuslikkuse süsteemi nõudega.

Määruses nr 80 ja 83 tehtavad muudatused on seotud määrusega nr 68, millega tunnistatakse kehtetuks tingimuslikkuse ehk baasnõuete süsteemis kuuluv HPK 8.1 nõue, mis oli nii ökoalade kui ka ökosüsteemiteenuste säilitamise toetuse taotlemise baasnõue. Tegemist on lihtsustamisest tuleneva muudatusega, millel on positiivne mõju nii taotlejatele kui ka toetusi administreerivale asutusele, s.o Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ametile. Positiivne mõju avaldub eelkõige halduskoormuse vähendamises ning skeemi lihtsustamises. Kuna esmase rakendusaasta kogemusele tuginedes selgus, et ökoalade toetuse rakendamine koos HPK 8.1 nõuete kombineerimisega erinevate valikuvariantide seast (2023. a 3 varianti; 2024. a 4 varianti), sealhulgas erinevate kehtestatud lävenditega (3%, 4%, 7%) ning keerukate nõuetega, osutus keeruliseks ning vähendas oluliselt taotlejate hulka ning ökokavade atraktiivsust. Eesti rakendab kokku viit ökokava, mille hulgas on ka ökoalade toetus. 2023. aastal tekitas toetuse taotlemisel kõige enam küsimusi ja probleeme just nimelt ökoalade toetus, mistõttu jäi kavandatud ja oodatud tulemus ning eesmärk saavutamata.

Näiteks oli 2023. aastal rohumaaribade sihttasemeks seatud 20 000 hektarit ning põllumaa puhul 400 000 hektarit. Tuginedes 2023. aasta toetuse taotlemise andmetele, taotles ökoalade toetust

kokku ligikaudu 800 taotlejat, seejuures oli rohumaaribade kogupindala ainult 30 hektarit ning põllumaa kogupindala ainult 180 000 hektarit. Paljud taotlejad loobusid ökoalade toetuse taotlemisest hilisemas staadiumis.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamisega kaasnevad lisakulutused riigieelarve vahenditest. 2024. aastal on lihtsustamispaketist tulenevate muudatuste rakendamiseks vaja lisavahendeid 120 234 eurot sh personalieelarvet 66 984 eurot, majanduseelarvet 3 250 eurot ning investeeringu eelarvet 50 000 eurot. 2025. aastal 61 768 eurot sh personalieelarve 48 168 eurot, majanduseelarvet 6 500 ning investeeringu eelarvet 7 100 eurot. Alates 2026. aastast jääb iga-aastaselt püsikuluna menetleja lisakulu summas 54 668 eurot (personalieelarve 48 168 eurot, majanduseelarve 6 500 eurot).

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras ning seda rakendatakse tagasiulatuvalt 1. jaanuarist 2024.

7. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse eelnõude infosüsteemi EIS kaudu kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile ja Kliimaministeeriumile.